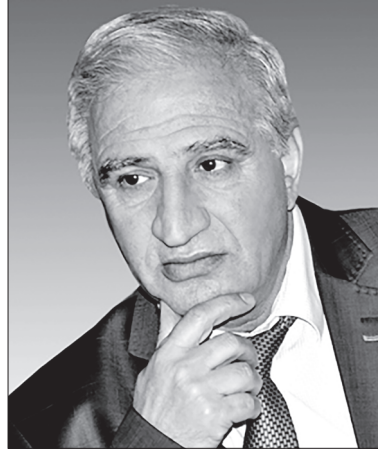

◆ P o e z i y a

Əli Rza XƏLƏFLİ

DÖNMƏZLİK YOLU

Yaddaş-poema

*Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti
qurucularının əziz xatirəsinə*

Dilimin şirin sözü ilhamıma mayadır,
Qəlbimin qanadıdır, yurdum Azərbaycandır.
Babalardan əmanət nəsillərə yadigar
Nəvəmin muradıdır - yurdum Azərbaycandır.

Azadlığın eşqinə bu yarpağı oxu sən!
Vətənimin adını - bir torpağı oxu sən!
Arzumun, niyyətimin bil irmağı, oxu sən!
Yamyaşıl bir vadidir - yurdum Azərbaycandır.

Bu dünyaya açılan gözlərim, kitabımdır.
Hər sözü can yandıran közlərim kitabımdır
Dədə Qorqud adında sözlərim kitabımdır
Cavad, Cavid, Hadidir - yurdum Azərbaycandır.

Tarixi od içində yanan odlu diyardır
Həsrrəti sinəm üstə acı dərddir, qubardır
Əziz atam, anamdır, o gül üzlü bir yardır,
Ruhumun inadındır - yurdum Azərbaycandır.

Bəxti Qara yazıdır, Borçalıdır, Göyçədir
Dərbənd türkün tarixi, başı üstə göy çətir.
Qarabağ bir yaradır, dərdi göm-göy göycədir
Canımın can adıdır - yurdum Azərbaycanıdır.

Şir ağızından tac qapar, Bəhram-Gur qeyrətində
Qayalar parçalanar Bisütun heyrətində.
Külüngü dağlar yarar Şirinin həsrətində;
Eşqimin Fərhadıdır - yurdum Azərbaycanıdır.

Unudulan tarixin çözlən yaddaşıdır,
Turanda qançəkəri soydaşı, qardaşıdır.
Şeirimin sözümlün əbədi baş daşıdır.
Xələfli fəryadıdır - yurdum Azərbaycanıdır.

Dəyişirdi zamanlar, dəyişirdi qaydalar,
Gəlirdi hər tərəfdən təzə səslər, sədalar.

Qanadları qırılır ikibaşlı qartalın,
Daha gücü qalmayıb qoca, yaşlı qartalın.

Hakim Romanovların taxtı uçub dağılır,
Daha ötüb zamanı, vaxtı uçub dağılır.

İndi kara gəlməyir, «parçala siyasəti»,
İndi daha hakimdi xalqların qətiyyəti.

İnləyir Azərbaycan - varlığı yara, zədə,
Yolumuz azadlıqdı - söyləyir Rəsulzadə.

Başımızın üstündə dalğalanan bayraq var,
Rənglərin hər birində gələcəkdən soraq var.

Mərd oğullar böyüdən analara sözüml var,
Ümidi Vətən olan yoxa, vara sözüml var.

Silah tutan hər gənci indi Vətən çağırır,
Azadlıq bağçasında gülü bitən çağırır.

Öpsün ana əlindən Azərbaycan əsgəri,
Doğsun Vətən göyündə ümidlərin ölkəri.

General Mehmandarov, Şıxlinski Əliağa,
Vətəni qaranlıqdan çıxaracaq işığa.

Onların kimliyini xalqımız yaxşı bilir,
Sərkərdə igid olsa, Vətənin üzü gülür.

Od-alovla danışır Məhəmməd Əmin kişi,
Ucalan bayrağına inamı əmin kişi.

Qürurlu addımlarla Əli Mərdan bəy gəlir,
Vətən ayaq üstədir, yeriyr, yer-göy gəlir.

Nəsib bəy Yusifbəyli gülümsər çöhrəsində,
Ümidləri qızarırdan yeri çevrəsində.

Fətəli xan Xoylu var, Behbud xan Cavanşir var,
Adı sözə sığmayan - sırada neçə şir var.

Mustafa bəy Vəkilov ən gənc nazir olsa da,
Yaşayır yaddaşlarda qürbətlərdə solsa da.

Üç zolaqlı ipəyin adına parça demə,
Varlığına nəfəs bil, kədəri qov, qəm yemə.

Qalxır Türkün bayrağı - çırpınır Qara dəniz,
Türkü çağırır Xəzər - ürəyi yara dəniz.

Qafqaz təzim eləyir dalğalanan bayrağa,
Vətən inam gətirir bu oyanan bayrağa.

Vətən oğul çağırır - xəbər çatdı dağlara,
Qeyrət köhlən istədi - kəmənd atdı dağlara.

İndi hünər göstərsin şücaəti var olan,
Düşməyə sipər olsun cəsarəti var olan.

Qarabağ od içində - Tevon meydan sulayır,
Andronik qan içir - yurdu oda qalayır.

Şuşa, Laçın dağlanıb, Zəngəzur viran qalıb,
Ümidlər öləziyib, gözlərdə toran qalıb.

Günəş də baxa bilmir buludlar arasından
Hər yerdə qan süzülür Vətənin yarasından.

Azərbaycan-Türküstan böyük Turan ürəyi,
Böyük Turan yolunda türkün vuran ürəyi.

Türkiyə tək qoymadı arada qardaşını,
Özünə Vətən bildi torpağını, daşını.

Türk ordusu yeridi - haraya, haya gəldi,
Göstərə öz həddini haylara, haya gəldi.

Nuru Paşa yeriir qürurla ön cərgədə,
Burda qeyrət gizlənməz daldada, yan cərgədə.

Hündürboylu cavanın önündə şax dayanır,
Cavan da təzim edir, qüruru şux dayanır.

Paşa baxıb soruşur: duruşun, aramın nə?
Sən kimsən cavan oğlan, məqsədin, məramın nə?

Hardan gəldin qoşuldun, bizim əsgər deyilsən,
Yaraşmaz türk oğluna döyüş vaxtı əyilsən.

Əslin, kökün hardandı kim sənə yol göstərib?
Kim sənə qucaq açıb çağırıb qol göstərib?

Bilirsənmi bu yolda nələr var, nələr olar,
Can qıyıb qan verməyən çətin ki, burda qalar.

Cavan oğlan Paşadan çəkmirdi gözlərini,
Varlığına su kimi içirdi sözlərini.

Varlığı dilə gəldi ruhu dindi cavanın,
Sinəsində ürəyi oda döndü cavanın.

Cavan oğlan inamla yenə təzim eylədi,
Cəsarətlə, qürurla məramını söylədi.

-Gədəbəydən gəlmişəm - Məmməd oğlu Salmanam,
Canımla, qanımla mən bu torpağa qurbanam.

Gəlmişəm halal edim qanımlı bayrağıma,
Gəlmişəm Azərbaycan güvənsin varlığıma!

Atam mənə: - get, - dedi, - Vətənin dar günüdü,
Vətənə gələn bəla bizə də var - günüdü.

Kürəyini düşməyə çevirmə, - dedi anam,
Yenilməyən adına, qüruruna qurbanam.

Türkü böyük qardaş bil, yurda kömək, dayaq bil,
Türkün ölməz ruhunu sən qanında oyaq bil.

Düşmənlə vuruşda bil yaşamağın dadını,
Yenilməz, yenməz olsan, qoruyarsan adını.

Paşam, yaxşı bilirəm bu meydanda yerim var,
Düşməne cavab olan qüdrətim, hünərim var.

Danışdıqca Salmanın sözü işıq saçırdı,
Azadlığa qələbə, işıq yolu açırdı.

İki qürur qovuşdu, sevinclər aşdı-daşdı,
Sanarsan Azərbaycan Türkiyə qucaqlaşdı.

Albay Nuru Paşanın dolmuş gözləri güldü,
Nə mutlu, türküm, - dedi, şirin sözləri güldü.

Türk Albayı dayanıb Salmanla birgə, qoşa,
Azərbaycan-Türkiyə - igid əsgər və Paşa.

Nuru Paşa qürurla Salmanı öyüb deyir:
- Ürəyimiz, qanımız belə birdi, - söyləyir.

Belə igid əsgəri, qorxmazı, vətəndaşı
Əbədi yaddaşında saxlayar Vətən daşı.

Yenilməz, yenməz oğul Mehmed oğlu Salmana,
Gərək təzə ad verim bu dönməz qəhrəmana.

Baş əyirəm atanın, ananın önündə mən,
Belə oğul böyüdən qiblənin yönündə mən.

Salman Dönməz deyirəm - adın bəlli ad olsun,
Türk albayı adından sənə mükafat olsun.

Təzə yürüş gözləyir, hazır ol, birgə gedək,
Odlu Diyar paytaxtı Bakımı azad edək.

MİN doqquz yüz on səkkiz: tarix bilir gedişi,
Türk ordusu dəyişir çövlan edən gərdişi.

Qızmar iyul günəşi yandırır dağı-daşı,
Yeriyir türk əsgəri azad edə qardaşı.

İgid Salman Dönməz də Nuru Paşa yanında,
Yenilməzlik atəşi qaynamada, qanında.

Müzəffər türk ordusu dağıtdıqca sədləri,
Neçə Salman Dönməz də aşib keçir hədləri.

Avetisov, Qazaryan, Hamazasp tir-tir əsir,
Bu gedişlə daşnaklar olacaq girov, əsir.

İgid Salman Dönməz də kəsib bəndi, bərəni,
Qaçmağa yer axtarır Daşnaksütyun törəni.

Yol verməz yağya hesablar sorulmasa,
Açılmaz göyün üzü havalar durulmasa.

Haqqı bata bilməzdi günahsız insanların,
Bakıda, Şamaxıda axıdılan qanların.

Kürdəmirdə, Ağsuda, Salyanda nələr oldu;
Hər kəs yaxşı bilir ki, hər yanda nələr oldu...

Öldürülən uşaqlar, yandırılan qocalar...
Kim yaddaşa gətirsə təndir olar, sac olar.

Yaddan çıxarmı deyin Quba gülləbaranı,
Kim unudar söyləyin, qanı sızan yaranı?

Qisası alınırdı bu inləyən torpağın,
Budağından ayrılıb vaxtsiz düşən yarpağın.

Minnətçi salmışdılar daşnaklar komandana,
Yalvarıb deyirdilər son qoysun axan qana.

Qazaryanın yavəri dil töküb yalvarırdı.
İgid Dönməz önündə diz çöküb yalvarırdı.

Məzhəb haqqı peşmanıq, igid Salman inan san,
Biz nankor ermənilər bilirik ki, qanansan.

Komandanın yanında xətirin, hörmətin var,
Sən çox qoçaq adamsan - şanın var, şöhrətin var.

De, bizi bağışlasın, yol versin, çıxaq gedək,
Tökdüyümüz qanlara son dəfə baxaq gedək.

Salman Dönməz əsiri təqdim etdi Paşaya,
Qanun bilər, haqq bilər; cani ölər, yaşaya.

On beş sentyabr - Bakımız azadlığa qovuşdu,
Bakının başı üstən bəla belə sovuşdu.

Bir kərə qalxan bayraq yol açdı sabahlara,
Kişilər dövlət qurdu, qol açdı sabahlara.

Azadlığın dadını millət gördü, oyandı,
Tarixin üfüqləri bu işığa boyandı.

Qırmızı iblis yenə öz donunu dəyişdi,
Yeridi qanımıza söz donunu dəyişdi.

Bolşeviklər susdurdu iyirmi səkkiz mayı,
Qəsb elədi tarixi qırmızı aprel ayı.

Azadlığın kitabı müvəqqəti bağlandı,
Azad Azərbaycanın sinəsi də dağıldı.

Hiyləgər siyasilər fitnə-fəsad qurdular,
Vətən torpaqlarını işğal etdi ordular.

Siyasi yol çəkildi Lenindən Atatürkə,
Azərbaycan taleyi büründü qara kürkə.

Bolşeviklər qəsb etdi hüququ, ixtiyarı,
Talandı yad əllərdə xalqın sərvəti, varı.

İki illik ömürlə tarix yazdı azadlıq,
Əbədi qaranlığa qəbir qazdı azadlıq.

Ulular yaddaşlarda inam, inad iz qoydu,
Enməyən bayraq haqda ölməz fikir, söz qoydu.

Hakim zaman hökm etdi; tarix yolu dəyişdi,
Xalqların taleyində bu da belə gərdişdi.

Turanın azadlığı qan içində boğuldu,
Qırmızıya boyanmış imperiya doğuldu.

Azadlıq aşıqləri hər yerdə izlənirdi,
Terrorndan, təqiblərdən çəkinir, gizlənirdi.

Amansız qəddar üçlük ölüm çarxı qurmuşdu,
Həyatı pəncələyən ölüm üzə durmuşdu.

Hər yerdə gəzirdilər türkü sevən kəsləri,
Divana çəkirdilər Vətən deyən səsləri.

Cəsarət bayrağıdı şanlı Gəncə üsyanı,
Rejim qorxuya düşür - üsyan tutar hər yan.

Təqiblər, tutulmalar ayaq açıb yeriyir,
Əzablar, işgəncələr qanlar içib yeriyir.

Güllədən keçirirlər bolşevik cəlladları,
Qara siyahılarda sıralanan adları.

Salman Dönməz tutulub istintaqı gözləyir,
Ümid işığı sönüb axır çağı gözləyir.

Təskinlik verir ona Firudun bəy Köçərli,
Oğul deyir Salmana Firudun bəy Köçərli.

Soruşsalar adını "Dönməz" deyiləm söylə,
Salman Məhəmməd oğlu - beləcə bəyan eylə.

Bunların caynağından çalış, salamat qurtar,
Düşünmə əbədilik zalımın zülmü artar.

Soyuq üzlü kamera - bağlı qapı, taledi,
Fələk ixtiyar verdi, dövrən nələr elədi.

Firudun bəy Köçərli, Salman Dönməz yanaşı,
Bir zindanın küncündə iki sirdaş dərd daşı.

Biri müdrik müəllim - dünya görmüş qocadı,
Biri cavan əsgərdi qürurunda ucadı.

Onları birləşdirən günah Vətən sevgisi,
İki böyük ürəkdə dərdin bitən sevgisi.

Üç gün, üç gecə... vaxtın qüruru, beli sındı,
Həqiqəti yazanın qələmi, əli sındı.

Qocanı apardılar dan üzü qızaranda,
Zalımın üzü gülüb qan üzü qızaranda.

Salman Dönməz görmədi o qocanı bir daha,
Qəlbində ağrı qaldı daha neçə sabaha.

Soruşdular Salmandan: harda yaşa dolmusan?
Adın Salman Dönməzdi, türk əsgəri olmusan?

Hər dəfə Salman dedi: - Salman Dönməz deyiləm,
Hər yalana «hə» deyən sakit, dinməz deyiləm.

Bəlkə, bu adda biri olub da, yaşayıb da,
Bəlkə, biri bu adı alıb da, daşıyıb da.

«Dönməz» özü kimdisə onu dönməzlər bilər,
Amalının yolunda yanan sönməzlər bilər.

«Salman Məhəmməd oğlu» adım, ünvanım budur,
Qalan hər nə deyilsə, bulanıq lilli sudur.

Qurtuldu Salman Dönməz üçlüyün caynağından,
Şərəflə çıxa bildi istintaq sınağından.

Bir kimsənin adını çəkmədi, dözüb durdu,
Taleyini inadla, beləcə yazıb durdu.

Hərdən Nuru Paşayla xəyalən dilləşirdi,
Bəxtinin keçmişində əzabla əlləşirdi.

Səni aparacağam özümlə, Salman Dönməz,
Görürəm varlığında nurun, işığın sönməz.

Bir gün general kimi dönərsən yurduna sən,
Albaylıq eləyərsən azadlıq orduna sən.

Gedə bilmərəm dedi, - Salman Dönməz Albaya,
Dəyişməyəm yurdumu cənnət olsa mən Aya.

Bax, səni incitsələr bir yol tapıb gələrsən,
Nuru Paşa söylədi, indi özün bilərsən.

Unuda bilmirdi heç Salman ötən günləri,
Yaddaşında əriyib ötən, bitən günləri.

Beləcə bir səksəkə, təlaşla yaşayırdı,
Tarixi varlığında əzabla daşıyırdı.

Otuzuncu illərdə iş açıldı təzədən,
«Ölüm dəyirmanı»na aradılar təzə dən.

Yalan-gerçək şahidlər tapıldı yerdən-göydən,
Tanıyanlar, bilənlər danışdı kənddən, köydən.

Həbslər, dindirmələr yenidən işə düşdü,
Köhnə saqqız çeynəndi, hər nə var dişə düşdü.

Ələ nəsnə gəlmədi, amma onu tutdular,
Qaranlıq zindanlara, türmələrə atdılar.

Qoca Tiran can verdi, dünya yenə dəyişdi,
Qadağalar, zəncirlər boşaldı yönə düşdü.

Ötdü əlli üçüncü ilin soyuq yayı da,
Laxladı bolşevizmin ideal sarayı da.

Əlli altıncı ilin bəraət vaxtı gəldi,
Qismən olsa da yenə ədalət taxtı gəldi.

Salman Məmməd oğluna bəraət verdi zaman,
Solmuş tale bağından dərdləri dərdi zaman.

Ömür boyu gözlədi istiqlal gələ, yetə,
Vətən bağı sevinə azadlıq gülü bitə.

Artıq zaman ömtüşdü, bülbül güldən düşmüşdü,
Vətən sevdalı Salman əldən-dildən düşmüşdü.

Təqiblər, işgəncələr yemişdi gəncliyini,
Əzablar, izləmələr almışdı dincliyini.

Cavanlığı sürgünlər, zindanlar aparmışdı,
Ömrünü parça-parça zalımlar qoparmışdı.

Sinəsində apardı neçə sirli söhbəti,
Tarixə açar olan dürlü-dürlü söhbəti.

Firudun bəy Köçərli, Nuru Paşa son anda,
Gözlərinin önündə döndü müqəddəs anda.

Danışdı gecələr uluların adıyla.
Qəlbinə sığınırdı inləyən fəryadıyla.

Alnabatda bir məzar - o günlərdən nişandı,
Türk əsgəri adına ölməz şöhrətdi, şandı.

Çoxları bilməsə də - daşa dönmüş dönməzdi,
Salman Məmməd oğludu - igid Salman Dönməzdi.

Burda belə qurtarır - şanlı, qəmli hekayət,
Sözümə rəvac verən - xoş qədəmli hekayət.

Kişiliyin əbədi örnəkləri yaşayar,
Örnəklərin ölməyən diləkləri yaşayar.

Hünərvərə örnəkdir yaddaşda Salman kişi,
Adı-sanı yaşayan əbədi Mehman kişi.

Kimin hardan gəlməyi keçmişində yazılıb,
Amalında, işində, vərdişində yazılıb.

O nəsildən qalanlar ideala bir aşiq,
Yoluna nur çiləyib keçmişdən gələn işiq.

Qövsi-qüzeh üstündə arzuları uçduqca,
Sevinirdi, gülürdü günəşə qovuşduqca.

Bizdən yeylər kimdisə biz də onun davamı,
Bizə qalan düz yolun, aydın yönün davamı.

Yaşayan doğru-düzgün həqiqət bunu deyir,
Əyilməz qürur, qeyrət, dəyanət bunu deyir.

Bəzən elə bilirik yollar bizdən başlayır,
Yerdə ayaq dayanır, təpər dizdən başlayır.

Ağır-ağır yolları bizdən əvvəl keçən var,
Neçə ağır-qaranı bir-birindən seçən var.

Hər əzaba qatlaşan olmasaydıq dünyada,
Biz də yalan olardıq qalmasaydıq dünyada.

Dastanın bu yerində sözümü döndərirəm.
Azadlıq əsgərinə... bir salam göndərirəm.

Qalx ayağa yeriş et, hücum marşı səslənsin,
Bədir tarixi yordum, Azərbaycan əsgəri!
Kimliyini bəyan et, düşmən səddini yar, keç,
Deyim yağını vurdum, Azərbaycan əsgəri!

Harayınla cavab ver torpağın yurdcanına,
 Od düşsün yağılının varlığına, canına.
 Ula, dağlar titrəsin səsin həyəcanına,
 Türk ərəni boz qurdum, Azərbaycan əsgəri!

Sevgimlə süsləmişəm ulduzunu, ayını
 Yer üzündə tapmaram sənin bircə tayını;
 Canınla qoruduğun bu vətən sarayını
 Sənin sayəndə qurdum, Azərbaycan əsgəri!

Keşikdə dayanmışan Vətən başlanan yerdə
 Əldə silah durmusan, torpaq daşlanan yerdə.
 Güllələrə sipərsən səngər tuşlanan yerdə
 Torpağım, evim, yurdum, Azərbaycan əsgəri!

Eşqimin sahibisən, örtülü sirr əvəzi,
 Qəlbimin hakimisən, minimin bir əvəzi;
 Məkkəmsən, Mədinəmsən, ən uca pır əvəzi,
 Sənə təzimə durdum, Azərbaycan əsgəri!

Adın çəkilən yerdə varam deyənə sahib,
 Səni bağına basıb özü öyənə sahib;
 “Mən sahibəm” söyləyən hər kəsə yenə sahib,
 “Sən” - dedi, kimdən sordum, Azərbaycan əsgəri!

Qəlbimin döyüntüsü sənin yeriş ahəngin
 Dil əməl birliyində - düşüncədə hər rəngin;
 Xələfliyə erməğan qürur, hünər çələngin,
 Vətənə dayaq ordum, Azərbaycan əsgəri!

OXUCULARIN NƏZƏRİNƏ!

2021-ci İL ÜÇÜN

“AZƏRBAYCAN”

jurnalına abunə yazılışı davam edir.

“AZƏRBAYCAN”

**jurnalının bir nüsxəsinin qiyməti 1 manat 50 qəpik,
 illik abunə qiyməti 18 manatdır.**

İNDEKS: 76300